

## **ВІДГУК**

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора  
ТОРУБАРИ Олексія Миколайовича**

**на дисертацію Кашиної Ганни Сергіївни**

**«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНО-  
ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДНИЧО-  
ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ  
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ»,**

**на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук  
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти**

*Актуальність теми дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки.* Враховуючи імплементацію національних освітньо-наукових систем до вимог світового простору освіти, науки й інноватики, постала нагальна проблема реформування системи освіти, зокрема післядипломної, що має важливе значення для соціально-економічного розвитку України. Тому важливим завданням є пошук сучасних ефективних шляхів, підходів і технологій до формування педагогічних кадрів нової формації – висококваліфікованих, компетентних, мобільних, креативних, з високою конкурентоспроможністю на внутрішньому та світових ринках праці. Вирішення означених завдань залежить від формування інформаційно-технологічного забезпечення організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, особливо за фундаментальними принципами та підходами змістовно-методологічного наповнення природничо-гуманітарної підготовки педагогів з професійною компетентністю її інформаційно-технологічного забезпечення у системі післядипломної освіти.

Актуальність дослідження зумовлена суспільно-економічною значущістю інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти та недостатньою теоретико-методологічною розробленістю даної проблеми.

Дослідження виконано відповідно до тем Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (Державний реєстраційний № 0117U004914, 2016-2019 рр.); «Модернізація системи підвищення кваліфікації вчителів на засадах концепції «Нова українська школа» (Державний реєстраційний № 0119U002585, 2019 – 2021 рр.).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 11 від 25 червня 2015 р.); узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні

(протокол № 7 від 27 жовтня 2015 р.); уточнено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 11 від 25 червня 2020 р.).

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.***

Узагальнений контекст-аналіз досліджень зарубіжної та вітчизняної теорії, практики та методики підготовки педагогів у післядипломній освіті, пріоритетних заходів, що спрямовані на реалізацію державної політики з удосконалення освітнього процесу, доступності й ефективності післядипломної освіти в інформаційному суспільстві, вказує про наявність вагомих суперечностей, а саме: соціально-економічним замовленням щодо модернізації системи післядипломної педагогічної освіти із традиційним науково-методичним забезпеченням природничо-гуманітарної підготовки педагогів і рівнем світових аналогів систем освіти, науки й інноватики, які характеризуються широким впровадженням засобів інформаційно-технологічного забезпечення; державними вимогами щодо природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті й недостатньою розробленістю цього питання у педагогічній теорії та практиці; розробленням у вітчизняній науці окремих аспектів природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті та відсутністю системного теоретичного і методологічного обґрунтування щодо застосування у ній інформаційно-технологічного забезпечення; усвідомленням педагогів необхідності підвищення рівня професійної компетентності та недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад природничо-гуманітарної підготовки засобами інформаційно-технологічного забезпечення у системі післядипломної освіти.

Об'єктом дослідження було обрано природничо-гуманітарну підготовку педагогів у післядипломній освіті.

Предметом дослідження є система інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті.

Сформульовано концепцію дослідження, у якій провідною ідеєю є здійснення інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, яке спрямовано на інтенсифікацію, інформатизацію та студентоцентрованість освітнього процесу, впровадження технологій дистанційного, мережевого навчання, ідентифікацію індивідуальних особливостей та потреб педагогів, створення сприятливого гармонізованого середовища навчання й професійного розвитку, диференціацію освітнього процесу післядипломної освіти педагогів

шляхом реалізації ступеневої підготовки на рівнях та за профілюванням теоретичних і практичних завдань.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень та висновків забезпечується застосуванням сучасних методів наукового пізнання: теоретичних, емпіричних, статистичних.

Результати педагогічного експерименту дали змогу дисертантці досягнути мети та підтвердити ефективність розробленої системи інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті.

Пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації, притаманні повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

***Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому.*** Варто зазначити, що структурно дисертаційна робота є обґрунтованою, логічно побудованою, а її складові – взаємопов'язаними. Робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них, відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет. Здійснене здобувачкою ґрунтовне вивчення джерельної бази дало змогу досягнути встановлених цілей у завданнях, на розв'язання яких було спрямоване дослідження. Шість сформованих завдань для реалізації мети продемонстрували розгортання етапів теоретико-методологічного дослідження та досягнення релевантності освітнього процесу професійної підготовки.

Зміст автореферату відображає зміст дисертації та досить повно висвітлює її важливі аспекти, основні положення та висновки. Структура, зміст, результати дослідження й основні висновки, викладені в авторефераті, відображають основні положення дисертації. Суперечності, що чітко сформульовані у вступі, визначають актуальність наукової проблеми; вказаний зв'язок дисертації з науковими планами, програмами та темами; чітко сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження; зазначено методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; представлено інформацію про впровадження та апробацію результатів дослідження. Дисертанткою подано відомості про структуру та обсяг дисертації, а також подано інформацію про публікації за темою дисертації та уточнено особистий внесок у працях, написаних у співавторстві.

У першому розділі «Теоретичні засади інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі

післядипломної освіти» встановлено, що фундатори-науковці сприяли обґрунтуванню та застосуванню контент-аналізу: якісних досліджень і систематизації комунікативного матеріалу (засобів масової інформації), змісту кількісних контентів; розвитку комп'ютерного підходу до контентів методологічного змісту моделей аналізу; методології його впровадження; практичного оцінювання наукових результатів, тенденцій розвитку соціальних і поведінкових наук, обробки опрацювання текстових, візуальних і аудіо-даних; контенто-тематичного обґрунтування текстів при застосуванні масових комунікацій; організації навчання засобами комп'ютерних конференцій; вивчення міжособистої взаємодії; якісних параметрів емпіричних методів біоетики; застосування варіантів кодування текстового аналізу в соціологічній методології. Дисертанткою уточнено сутність понять «інформаційно-технологічне забезпечення», «особистісно-професійний розвиток педагогів природничо-гуманітарних дисциплін у післядипломній освіті» та «система післядипломної освіти»; подано авторське тлумачення понять «інформаційно-технологічне забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти», «природничо-гуманітарна підготовка педагогів у системі післядипломної освіти», «професійна компетентність педагогів природничо-гуманітарних дисциплін».

У другому розділі «Концептуальні засади інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти» теоретично обґрунтовано структуру професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін, яка формується засобами інформаційно-технологічного забезпечення у післядипломній освіті; визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-професійний), показники та охарактеризовано рівні сформованості професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін. У розділі охарактеризовано функції методології системного управління інформаційною безпекою ЗВО – навчально-науково-пізнавальної діяльності та професійного розвитку, моніторингово-метрична, системно-аналітична, семантична, пізнавально-світоглядна, інформаційно-технологічна, моделююча, прогностична, квалітологічна.

У третьому розділі «Організаційно-педагогічні умови інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти» виявлено та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, до яких віднесено застосування методології інформаційно-технологічного

забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти (розроблення теоретико-методологічних засад інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки); створення сприятливого інформаційно-технологічного студентоцентрованого середовища формування професійної компетентності педагогів (обґрунтування методології адміністративного електронного врядування, організації освітнього процесу природничо-наукової та гуманітарної підготовки як фундаментальної, так і професійно-орієнтованої, спеціальної у системі післядипломної освіти педагогів на засадах студентоцентрованої персоніфікації задоволення професійних запитів і соціальних потреб цільових аудиторій здобувачів освіти та слухачів у портативних навчальних програмах і наукових сервісах з інформаційно-технологічним забезпеченням змішаних, мережевих, мобільних, дистанційних, у тому числі онлайн навчання в умовах глобалізації); забезпечення синергетики сфери післядипломної освіти, науки й інноватики з пролонгованою зайнятістю педагогів (реалізація спадщини академічних наукових шкіл і результатів сучасних науково-технічних напрямів досліджень (наукової продукції, продуктів, корисних моделей, методик психолого-педагогічних, соціальних досліджень, математичного моделювання та прогнозування, експертного оцінювання, формування баз даних) у змістовно-методологічному та інформаційно-технологічному забезпеченні природничо-гуманітарної підготовки з синхронізацією сучасних наукових знань, розроблення новітніх методологічних напрямів педагогічної інноватики для реалізації неперервної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти).

У четвертому розділі «Система інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті» розроблено систему інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, яка складається з авторської концепції інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, структурно-функціональної моделі системи інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті та навчально-методичного забезпечення.

Структурно-функціональну модель системи побудовано у синергетичній єдності цільової, поліметодологічної, синергетичної (міждисциплінарно-методологічної, організаційно-управлінської, інформаційно-аналітичної), контрольно-оцінної та результативної підсистем.

У п'ятому розділі «Експериментальна перевірка ефективності системи інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті» сплановано проведення, оцінювання результатів педагогічного експерименту. Виокремлено етапи формування професійної компетентності за розробленими організаційно-педагогічними умовами освітнього процесу. Досліджено процес формування та розвитку професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін від підготовки майбутнього фахівця до удосконалення вже набутого практичного досвіду, через принципи навчання, змістовне наповнення, методи, форми і засоби навчання, діагностику знань, умінь та навичок, що сприяє формуванню висококваліфікованого педагога, спроможного вирішувати складні професійні завдання. Визначено критерії та охарактеризовано рівні сформованості професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін, що здобували освіту на освітньому ступені магістр та для педагогів – слухачів курсів підвищення кваліфікації у післядипломній освіті.

***Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження.*** Щодо новизни результатів дисертаційного дослідження слід відмітити, що дисертанткою сформульовано та науково обґрунтовано теоретико-методичні засади інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти; розроблено та експериментально перевірено з експертним оцінюванням систему інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, яка представлена взаємозумовленою та взаємопов'язаною сукупністю змісту, форм, методів і засобів природничо-гуманітарної підготовки педагогів, а також організаційно-педагогічних умов їх реалізації, що спрямована на інформаційно-технологічну підтримку професійно-впорядкованих дій суб'єктів освітнього процесу в інформаційно-освітньому просторі ЗВО при активному застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій; яка складається з авторської концепції інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, структурно-функціональної моделі системи інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, побудованої у єдності цільової, поліметодологічної, синергетичної, контрольної-оцінної та результативної підсистем, навчально-методичного забезпечення; розроблено авторську концепцію інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної

освіти; сформульовано в авторському контексті тлумачення понять «інформаційно-технологічне забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті», «природничо-гуманітарна підготовка педагогів у системі післядипломної освіти» і «професійна компетентність педагогів природничо-гуманітарних дисциплін»; визначено організаційно-педагогічні умови інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті (застосування методології інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти; створення сприятливого інформаційно-технологічного студентоцентрованого середовища формування професійної компетентності педагогів; забезпечення синергетики сфери післядипломної освіти, науки й інноватики з пролонгованою зайнятістю педагогів); створено діагностичний інструментарій для оцінювання рівнів сформованості професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін, який містить комплекс діагностичних методик, критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний і особистісно-професійний), показники та рівні (високий, достатній, середній, низький).

Основні положення та результати дослідження Кашиної Г. С. упроваджено в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка від 08.07.2018 р. № 07-10/2870), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка від 26.12.2017 р. № 272), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка від 01.02.2017 р. № 74), Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» (спільна довідка Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України від 20.11.2018 р. № 22.11/10-4315), КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» (довідка від 10.12.2019 р. № 124/5), Комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (довідка від 03.02.2020 р. № 01-09/21), Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (довідка від 10.12.2019 р. № 124/5), Комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» (довідка від 20.02.2020 р. № 61/01-02), Кабінету Міністрів України (довідка Секретаріату КМУ від 26.12.2016 р. № 1821/0/2-16).

***Значення для науки і практики отриманих автором результатів і рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації.***

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні та впровадженні в заклади вищої освіти авторської системи інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті, що містить: монографію «Науково-природнича підготовка педагогів у системі післядипломної освіти засобами інформаційно-технологічного забезпечення»; навчально-методичні посібники: «Навчально-методичний посібник для викладачів щодо організації дистанційної форми навчання з перепідготовки та підвищення кваліфікації»; «Web практикум з формування ІТ грамотності», «Науково-методичне забезпечення підвищення кваліфікації педагогів за дистанційною формою навчання», «Сучасні інформаційно-комунікаційні технології у післядипломній освіті», «Науково-методичні аспекти дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті. Забезпечення природничо-гуманітарного циклу науково-методичної системи формування професійних компетентностей зі сталого розвитку у викладачів на засадах концепції неперервної освіти впродовж життя»; методичні рекомендації: «Методичні рекомендації для слухачів дистанційної форми навчання системи післядипломної освіти», «Методичні рекомендації до підготовки, написання та захисту дипломних робіт для слухачів напряму перепідготовки 7.010103 Технологічна освіта», «Методичні рекомендації щодо підготовки, написання та захисту творчих робіт для слухачів курсів підвищення кваліфікації», «Знання і використання фахових методик викладання природничо-математичних дисциплін», «Використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі», «Розвиток професійних компетентностей вчителів природничо-математичних дисциплін: впровадження сучасних технологій навчання»; електронні інформаційно-освітні ресурси «Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освіті», «Знання і використання фахових методик викладання природничо-математичних дисциплін»; «Використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі», «Впровадження елементів STEM-освіти на уроках природничо-математичних дисциплін».

***Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях.*** Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 62 науково-методичних працях, серед них : 1 одноосібна монографія, 7 статей у колективних монографіях, 10 статей у наукових фахових виданнях з педагогіки, 16 статей у виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних, серед них 1 стаття у виданнях, які включено до наукометричної бази Web of Science; 15 статей у збірниках



матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій, 13 наукових праць додатково відображають результати дослідження.

У цілому дисертаційна робота Кашиної Ганни Сергіївни характеризується самостійністю наукового пошуку та достатнім рівнем теоретичного узагальнення, а достовірність одержаних результатів підтверджується аналізом великого обсягу літературних джерел, вдало підібраними та застосованими методами дослідження, репрезентативністю вибірки, математичним та статистичним перетворенням якісного та кількісного аналізу емпіричних даних, а також апробацією на конференціях різного рівня.

***Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації.*** Структурна побудова та зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, що наведені в авторефераті дисертантки, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Кашиної Ганни Сергіївни, можна висловити деякі зауваження та побажання:

1. У першому розділі «Теоретичні засади інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти» в підпункті 1.1 подано контент-аналіз стану функціонування системи післядипломної педагогічної освіти України, але бажано було б представити специфіку неперервної підготовки педагогів у країнах Європейського Союзу.

2. У другому розділі «Концептуальні засади інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти» дисертанткою запропоновано критерії сформованості професійної компетентності педагогів природничо-гуманітарних дисциплін, яка формується засобами інформаційно-технологічного забезпечення у післядипломній освіті – мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, особистісно-професійний. Вважаємо за доцільне розкриття їх змісту при розгляді результативного етапу дослідження в авторефераті.

3. У п'ятому розділі «Експериментальна перевірка ефективності системи інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у післядипломній освіті» підрозділу 5.2 дисертанткою вказано етапи – діагностико-мотиваційний, методологічно-організаційний, аналітико-констатувальний, формувальньо-експертний. Зауважимо, що автореферат тільки би збагатився детальною характеристикою даних етапів.

4. У дисертаційному дослідженні не розкрито процедури адміністрування інформаційно-технологічного забезпечення освітнього процесу закладів вищої освіти.

5. У дослідженні не враховано доробок вітчизняних наукових шкіл інформаційно-технологічного забезпечення професійної підготовки педагогів у змістовій частині наповнення інформаційних мереж.

6. Висновки дисертаційної роботи та автореферату не в повній мірі розкривають подальші перспективи дослідження.

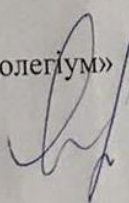
Висловлені зауваження та побажання спрямовані на вдосконалення дисертаційної роботи та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

#### **Загальні висновки й оцінка дисертації.**

Аналіз дисертації, автореферату й опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Кашиної Г.С. «Теоретико-методичні засади інформаційно-технологічного забезпечення природничо-гуманітарної підготовки педагогів у системі післядипломної освіти» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення та відповідає вимогам МОН України, зокрема пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами від 19.08.2015 року, Постанова Кабінету Міністрів України № 656), вважаємо, що Г.С. Кашина заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.


#### **Офіційний опонент:**

декан технологічного факультету,  
професор кафедри професійної освіти та  
безпеки життєдіяльності  
Національного університету «Чернігівський колегіум»  
імені Т. Г. Шевченка  
доктор педагогічних наук, професор

  
О.М. Торубара

Підпис О.М. Торубари ЗАВІРЯЮ  
Перший проректор, проректор з науково-  
педагогічної роботи  
Національного університету  
«Чернігівський колегіум»  
імені Т.Г. Шевченка



  
В.О. Дятлов